

## Nieuwe schooltv-serie *Lezen voor de lijst*

In september 1998 startte Teleac/NOT met *Lezen voor de lijst*, een nieuwe langlopende schooltv-serie Nederlands voor leerlingen in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. De serie kwam in de plaats van de thematische reeks *Schrijvers over...* De nieuwe schooltv-serie, die in samenspraak met enkele Neerlandici tot stand is gekomen, richt zich op de top van de literatuurlijst.

In het najaar staan vier schooltv-programma's gepland, die achter elkaar worden uitgezonden op 5 november 1998. De duur is 80 minuten (elk programma duurt 20 minuten). De eerste twee programma's gaan over *De buitenvrouw* van Joost Zwagerman, de andere twee gaan over het boek *Karakter* van Ferdinand Bordewijk.

Om tegemoet te komen aan de eisen en behoeften van zelfstandigheid van de leerlingen in het studiehuisconcept, hebben de makers meer aandacht besteed aan de achtergronden van het behandelde literaire werk. Meer dan ooit zullen de tijd van ontstaan, de literaire stromingen en de culturele achtergronden worden belicht. Dramatisering van belangrijke passages uit het boek geven ook in deze literatuurprogramma's telkens een indruk van de inhoud en de thematiek van het boek.

Wat is gebleven, is de expliciete aandacht voor de auteur en zijn drijfveren bij het schrijven van het werk. In het bijbehorende begeleidende materiaal geven de programma-makers aanwijzingen en ondersteunende informatie. Per literair werk is een informatieblad met adequate literatuurverwijzingen en basale gegevens over tekst en auteur beschikbaar.

Het begeleidend materiaal is los bij Teleac/NOT verkrijgbaar. Scholen kunnen voor een aantrekkelijke prijs alle docentenhandleidingen bij alle schooltv-programma's in één keer bestellen. Als u meer wil weten kunt u de

## Lesgeven in meertalige klassen

Steeds meer docenten krijgen te maken met meertalige klassen. In die klassen zitten, behalve leerlingen voor wie het Nederlands de moedertaal is, ook leerlingen voor wie het Nederlands de tweede taal is. De taalvaardigheid van de leerlingen in deze klassen kan sterk uiteenlopen. Dit heeft implicaties voor het lesgeven.

*Lesgeven in meertalige klassen* is een handboek voor alle docenten en aankomende docenten in het voortgezet onderwijs die geconfronteerd worden met meertalige klassensituaties. Het boek heeft een hoog praktijkgehalte.

*Lesgeven in meertalige klassen* bestaat uit vijf overzichtelijke delen, die zowel in samenhang als op zichzelf gelezen kunnen worden. Allereerst zijn er twee hoofdstukken met achtergrondinformatie over taalvaardigheid, taalontwikkeling en het leren in een tweede taal. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 handreikingen gepresenteerd voor het geven van verschillende onderdelen van het vak Nederlands in meertalige klassen. In hoofdstuk 4 worden vragen en knelpunten besproken die veel voorkomen bij het opzetten van steunlessen. Het laatste hoofdstuk biedt suggesties voor het opzetten en uitvoeren van taalbeleid. De informatie in dit hoofdstuk is behalve voor docenten ook bestemd voor directies van scholen.

M. van de Laarschot, *Lesgeven in meertalige klassen. Handboek Nederlands als tweede taal in het voortgezet onderwijs*. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1997. 474 blz. ISBN 90-01-36320-2, f65.

## Lespakket Limburgs dialect

Het bestuur van de Belgische provincie Limburg houdt dit najaar een campagne om de Limburgers te informeren over hun streektaal en hen bewust te maken van de functie en het gebruik van het dialect. Belangrijk uitgangspunt van de campagne is een positieve benadering van de taalsituatie in de provincie, zonder echter te willen vervallen in een nostalgisch verheerlijken van het verleden.

In het kader van deze campagne is onder de titel *Ich kal ooch Limburgs* een lespakket ontwikkeld voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Dit lespakket wil bijdragen aan een groter taalbewustzijn bij jongeren. Het wil hen bijvoorbeeld bewust maken van wanneer dialect of een vorm van dialect – tussentaal – gebruikt wordt, waar de algemene taal bedoeld is. Achtergrond van deze benadering is om zo een constructieve bijdrage te leveren aan het verwerven van het algemeen Nederlands, zoals al gezegd met een positieve aandacht voor het dialect.

De brochure *Ich kal ooch Limburgs* bevat 16 kant en klare lessen, onderverdeeld in twee inleidende lessen, zes lessen over attitudes tegenover dialect en dialectgebruik en acht lessen over de Limburgse dialecten en hun positie ten opzichte van andere dialecten. Verder bevat het pakket twee bijlagen, onder meer met literaire teksten in Limburgs, Brabants en Vlaams, een bibliografie en een poster.

Hoewel specifiek geschreven voor de Belgische provincie Limburg bevat deze brochure veel nuttig materiaal voor eenieder die aandacht wil besteden aan zaken als taalbeschouwing en taalvariatie, (voor)oordelen over dialecten en de sprekers daarvan of gewoon aan Limburgse dialecten.

R. Belemans & J. van Thienen, *Ich kal ooch Limburgs. Creatief lespakket voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs*. Hasselt, Provincie Limburg, 1998. 90 blz. Tel. 011: 23 75 55; fax 011: 23 75 10; e-post: cb@limburg.be

### **Maatschappij-oriëntatie jonge nieuwkomers**

Sinds de wetgeving op de inburgering is het Nederlands verrijkt met een nieuw begrip: nieuwkomers. Mensen van buiten Europa die zich willen vestigen in Nederland, dienen de Nederlandse taal te leren en voldoende kennis te hebben over hun nieuwe vaderland. Deze maatschappelijke oriëntatie is, zeker in het begin, uiteraard moeilijk los te koppelen van de lessen Nederlands als tweede taal (NT2) en in veel lesboeken NT2 vinden we dan ook informatie over de Nederlandse

samenleving en cultuur.

Toch is er een toenemende behoefte aan lesmateriaal, speciaal ontwikkeld voor 'maatschappij-oriëntatie'. *Thema's met toekomst* is zo'n boek dat tegemoet wil komen aan deze behoefte, in dit geval voor jonge nieuwkomers vanaf 12 jaar.

*Thema's met toekomst* biedt informatie over Nederland en de Nederlandse cultuur in elf thema's: (het land) Nederland, Vervoer, Onderwijs, Beroep en School, Gezondheid, Vrije tijd, Staatsinrichting, Nederlanders, Migranten, Vriendschap en Toekomst. Elk thema bestaat weer uit drie lessen die elk weer opgebouwd zijn volgens een vast stramen van vooruitzien ('Waar gaat de les over?'), uitvoeren via individuele en groepsopdrachten ('Zelf doen!') en terugkijken via zelfevaluatievragen ('Wat weet je nu?'). Bovendien staat aan het eind van elke les een woordenlijst waarin de belangrijkste begrippen uit die les nog eens kort omschreven worden. Het leerlingboek is rijk geïllustreerd met zwartwit foto's en andere – praktische – afbeeldingen en bevat ook nog een poster. Citaten over Nederland van jongeren uit veel verschillende landen her en der door de tekst verlevendigen verder de geboden informatie.

A. Kraal e.a., *Thema's met toekomst*. Amsterdam, Meulenhoff Educatief, 1998. Leerlingenboek. 216 blz. ISBN 90-280-6136-3, f27,50. Handleiding incl. video. ISBN 90-280-6106-1, f55,00.

### **Woorden van het Nederlands**

Voor de doorsnee taalgebruiker of de taalliefhebber is het toch de woordenschat van een taal, die het meest in het oog springt. Als mensen verwoed discussiëren over taalverandering of zelfs taalverloeding zijn het dan ook niet zelden verschijnselen op woordniveau die de steen des aanstoots vormen. Deze belangstelling voor het woord biedt wellicht de mogelijkheid de structuur van het Nederlands eens via een andere weg dan de syntactische aan de orde te stellen, bijvoorbeeld voor leerlingen in de bovenbouw van het vwo.

Voor de leraar die zijn kennis van de

woordstructuur, de morfologie, van het Nederlands wil opfrissen, is er een geheel herziene druk van het boek *Morfologie* van de hand van Geert Booij en Ariane van Santen.

*Morfologie* is bedoeld als een eerste kennismaking met de morfologische theorie en de toepassing daarvan op het Nederlands. Oefenopgaven maken duidelijk dat de primaire doelgroep van het boek studenten Nederlands en taalwetenschap zijn.

De tien hoofdstukken zijn onder te verdelen in vier delen. Het eerste deel, hoofdstuk 1 tot 3, biedt een overzicht van de belangrijkste basisbegrippen en de verschillende morfologische processen. In de hoofdstukken 4 tot 6 komt de woordstructuur van het Nederlands aan de orde, achtereenvolgens flexie ('uitgangen'), afleiding en samenstelling. Het derde deel (7 en 8) gaat over de relatie tussen morfologie en fonologie en syntaxis. De laatste twee hoofdstukken gaan in op de taalpsychologische aspecten van de morfologie en op morfologische veranderingsprocessen.

Een uitgebreide bibliografie en een register sluiten het boek af.

G. Booij & A. van Santen, *Morfologie. De woordstructuur van het Nederlands*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 1998. 303 blz. ISBN 90-5356-290-7, f55.

## Teksten publiceren

Wie zich voor het eerst voor de taak gesteld ziet een tekst (boek, hoofdstuk in een boek, artikel) te schrijven voor publicatie, merkt vaak dat daar veel meer bij komt kijken dan aanvankelijk gedacht wordt. Van de andere kant heeft niet iedereen op hetzelfde moment tijd of energie om zich uitgebreid te verdiepen in de vele literatuur die er inmiddels over allerlei aspecten van het schrijven verschenen is.

Dit gegeven is voor Kees van Rijswijk aanleiding geweest een dun, handzaam en vooral praktisch boekje te schrijven voor beginnende schrijvers, in eerste instantie vooral voor diegenen die willen publiceren op het gebied van onderwijs en opvoeding. Concreet, praktische adviezen staan centraal in Van Rijswijks *Korte leidraad bij het publiceren van*

*teksten*. In niet meer dan veertig pagina's en zeven korte hoofdstukken gaat de auteur in op onderwerpen als de opbouw van een tekst, taalgebruik, spelling uiteraard, literatuurverwijzingen en de literatuurlijst, maar tevens ook op zaken als de grafische aspecten van een tekst, het nut van een kritische conceptlezer en zelfs op de contacten met de uitgever en wat er op de achterflap moet staan. Voor degene die zich toch wat verder wil verdiepen, biedt wellicht de literatuurlijst achterin enig soelaas.

K. van Rijswijk, *Korte leidraad bij het publiceren van teksten*. Leuven/Leusden, Acco, 1998. 47 blz. ISBN 90-334-3866-6, f24,50.

## Taalbeleid voortgezet onderwijs

In 1995 is het project 'Taalbeleid in de praktijk van het vo' gestart op initiatief van de projectgroep Nederlands als tweede taal.

Een school heeft een taalbeleid als de docenten Nederlands en docenten van andere vakken er samen met de schoolleiding aan werken dat de taal van schoolboeken en/of docenten zo min mogelijk een belemmering vormt voor leerlingen bij het leren en verwerken van leerstof. Zo'n taalbeleid moet dan wel gevolgen hebben voor alle lessen, wil het succesvol zijn.

Een andere vraag is wat er van taalbeleid terecht komt in de weerbarstige praktijk van alledag, waar taalbeleid bijvoorbeeld moet concurreren met fusieperikelen, de invoering van het studiehuis of nog andere prioriteiten.

De drie 'casestudies' in deel 27 van de SLO-reeks *Studie en onderzoek binnen het project Nederlands vo* geven een momentopname van het taalbeleid op drie scholen voor voortgezet onderwijs in respectievelijk Den Haag, Rotterdam en Amsterdam in het schooljaar 1996/1997. Elke casestudy bestaat uit een algemene beschrijving van de school, geschiedenis van het taalbeleid, praktijkervaringen, lesobservaties en een samenvatting. Het rapport bestaat verder uit een Inleiding en wordt afgesloten met een Samenvatting van de casestudies.

*Taalbeleid op drie vo-scholen* is een aanvulling op een eerdere SLO-uitgave over taalbeleid, namelijk *Taalbeleid op drie vbo/mavo scholen* uit 1997, deel 24 uit de reeks *Studie en Onderzoek*.

A. Tordoir & Th. Meestringa, *Taalbeleid op drie vo-scholen in grote steden. Drie casestudies in het schooljaar 1996-1997*. Enschede, SLO, 1998. (Studie en Onderzoek 27). 167 blz. (Besteladres: SLO, Project Nederlands VO, Postbus 2041, 7500 CA Enschede. Tel. 053: 484 06 46/484 04 14.)

## Jeugdliteratuur en leesonderwijs

Sinds jaar en dag probeert Piet Mooren de muur tussen jeugdliteratuur en het leesonderwijs neer te halen. Aan de ene kant moeten kinderen op school leren lezen, met alle middelen die de onderwijzer daarvoor ten dienste staan. Aan de andere kant van de muur staan de 'literaire jeugdboeken', van schrijvers als Joke van Leeuwen en Maurice Sendak, die bijvoorbeeld gepromoot worden door bibliothecarissen. Volgens prof. dr. A. van der Leij, hoogleraar Ontwikkelingspsychologie aan de VU in Amsterdam, komt 'leesboekjes maken uit de literaire wereld (...) en technische lees oefeningen maken uit een andere. Die twee hebben niks met elkaar te maken. Ik geloof niet dat er mensen zijn die zowel iets met technische lees oefeningen doen, als literaire boekjes maken voor kinderen van bijvoorbeeld acht jaar.' (p.141 in *Langs de Lange Lindelaan*).

Juist dit gemis wil Mooren in zijn artikelen in *Langs de Lange Lindelaan* aan de kaak stellen. Het kinderboek moet niet alleen op zichzelf beschouwd worden, maar moet een plaats krijgen in het leesonderwijs, en kan zelfs in allerlei vakgebieden een rol spelen. Er moet in zijn opinie een samenwerking ontstaan tussen leesspecialisten en boekspecialisten.

In deze bundel met opstellen komen de genoemde drie invalshoeken achtereenvolgens aan de orde: het kinderboek an sich (in de afdeling 'over jeugdliteratuur'), de mogelijkheden van kinderboeken voor het leesonderwijs, en het kinderboek in relatie tot andere vakgebieden (in de afdeling 'over leesonderwijs'). Speciale aandacht is er daarnaast in *Langs de Lange Lindelaan* voor kinderen die moeite hebben met lezen, bijvoorbeeld omdat ze thuis niet gewend zijn met boeken om te gaan, omdat Nederlands voor hen de tweede taal is of omdat ze problemen

hebben met het lezen zelf. Mooren pleit ervoor juist dan een speciaal toegesneden selectie te maken uit de beschikbare jeugdliteratuur, en zo die kinderen een steuntje in de rug te geven. Of, om in de geest van de titel te blijven, de Lotjes die geen Leentje hadden om hen te leren lopen, toch op weg te helpen.

In *Langs de Lange Lindelaan* staan interviews met bijvoorbeeld Willem Wilmink, Wim Hofman en Joke van Leeuwen, maar ook met Aryan van der Leij en Lea Dasberg. Er staan beschouwingen in over Kikker en Pad en over stadia in de leesontwikkeling. Tenslotte staan er besprekingen in en wordt de lezer een enkele blik in de praktijk gegund. De meeste artikelen en opstellen zijn eerder verschenen in het tijdschrift *Leesgoed* of zijn voorganger *En nu over jeugdliteratuur*.

Mooren, P. *Langs de Lange Lindelaan. Opstellen over jeugdliteratuur en leesonderwijs* Den Haag, NBLC, 1998. 332 blz. ISBN 90-5483-169-3, f 59,50.

## Leesgoed

De vier artikelen in *Leesgoed* 1998/3 geven de reikwijdte (of de ambitie) van het tijdschrift weer: van een onderzoek op het gebied van leesgedrag en literatuuronderwijs en een experiment op het gebied van leesonderwijs naar een beschouwing over 'confronterende moeders in hedendaagse kinderboeken' en een interview met de vertaalster van *Jip en Janneke* in het Iwriet.

Het onderzoek over leesgedrag en literatuuronderwijs vond plaats onder enkele honderden leerlingen van het voortgezet onderwijs en werd verricht door Ron Oostdam en Erik van Schooten van het SCO-Kohnstamm Instituut te Amsterdam. Zij ontdekten naast veel bekends (meisjes lezen meer en liever dan jongens) ook verrassingen, zoals de hoge waardering voor non-fictie.

Het experiment betreft een poging om het leesonderwijs op de basisschool te verbeteren door kinderen enthousiaster te maken.

Het opstel over confronterende moeders opent het nummer; een illustratie uit het prentenboek *Ik ruik kindervlees* en het bij-schrift 'Ze hield niet van half werk en dus

besloot ze het allerlekkerste kind uit te zoeken' spreekt voor zichzelf.

Naast deze artikelen is er een interview met Ophira Shapiro over *Jip en Janneke* en vertaalproblemen, maar ook over de bloeiende leescultuur in Israël.

Tot slot zijn er de gebruikelijke rubrieken met nieuws, verslagen, juryrapporten, besprekingen van jeugdliteratuur, signalering van tijdschriftartikelen, praktische tips en een agenda.

*Leesgoed* verschijnt zes maal per jaar, telt per jaargang ongeveer 264 bladzijden. Een abonnement kost f 79,75. Inlichtingen: NBLC, Herman Verschuren, postbus 43300, 2504 AH Den Haag, tel. 070: 309 03 35, fax. 070: 309 02 00, e-mail [verschuren@nblic.nl](mailto:verschuren@nblic.nl).

## Aanwijzingen voor auteurs

---

*Moer* is een uitgave van de Vereniging voor het onderwijs in het Nederlands (VON) en zal in 1998 zes keer verschijnen. De redactie van *Moer* en de VON richten zich op de vernieuwing van het onderwijs in het Nederlands op alle niveaus, van basisonderwijs tot volwasseneducatie, van moedertaal tot NT2 en Fries. De redactie wil graag bijdragen die interessant zijn voor leraren. De praktische bruikbaarheid is een belangrijk criterium voor plaatsing. Dat betekent niet dat elke bijdrage complete lessenreeksen of uitgewerkte lessuggesties moet bevatten. Het gaat ons meer om de ideeën erachter, om een nieuwe invalshoek, om verslagen van meer of minder geslaagde experimenten in het onderwijs. Voor plaatsing komen ook bijdragen in aanmerking waarin een visie op vernieuwing van of ontwikkeling in het onderwijs in het Nederlands wordt gepresenteerd.

Volg onderstaande kopij-aanwijzingen op en stuur uw bijdrage naar het redactieadres. Uw tekst wordt dan verspreid onder de redactieleden. Op de eerstvolgende redactievergadering wordt uw bijdrage besproken en een principe-uitspraak over plaatsing gedaan. Als uw bijdrage plaatsbaar is, wordt een redacteur aangewezen die voor de verdere afhandeling zorgdraagt. Van deze redacteur ontvangt u het commentaar op uw bijdrage, al dan niet vergezeld van wijzigingsvoorstellen. De redactie bespreekt de eventuele herschreven versie in een volgende vergadering en neemt een definitief besluit over plaatsing.

Als uw bijdrage wordt geaccepteerd, wordt deze – afhankelijk van de beschikbare ruimte – zo spoedig mogelijk geplaatst. Gezien deze procedure en de productietijd van *Moer* (vijf weken) zullen er minimaal drie maanden verstrijken tussen de eerste aanbieding van uw bijdrage en het moment waarop het nummer bij de abonnee in de bus valt. U